

Узагальнення причин скасування ухвал Апеляційного суду міста Києва про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення апеляційних скарг

Т. А. Семенюк,

суддя Апеляційного суду міста Києва

Протягом 2014 року судовою палатою з розгляду цивільних справ Апеляційного суду міста Києва в порядку апеляційного провадження розглянуто 15803 справи, з яких відмовлено у відкритті апеляційного провадження у 893 справах, повернуто 2042 справи у зв'язку з визнанням апеляційної скарги неподаною.

Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ за вказаний період скасовано 9 ухвал Апеляційного суду міста Києва про відмову у відкритті апеляційного провадження та 9 ухвал про визнання апеляційної скарги неподаною та її повернення.

У порівнянні з аналогічним періодом у 2013 році, судовою палатою з розгляду цивільних справ розглянуто 17059 справ, з яких відмовлено у відкритті апеляційного провадження у 869 справах, повернуто 2132 справи у зв'язку з визнанням апеляційної скарги неподаною.

Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ протягом 2013 року скасовано 34 ухвали Апеляційного суду міста Києва про відмову у відкритті апеляційного провадження та 30 ухвал про визнання апеляційної скарги неподаною та її повернення.

Згідно зі ст. 297 ЦПК України, до апеляційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених ст. 295 цього Кодексу, а також у разі несплати суми судового збору застосовуються положення ст. 121 цього Кодексу.

Згідно зі ст. 121 ЦПК України суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у ст. 119 і 120 цього Кодексу, або не сплачено

© Семенюк Тетяна Анатоліївна – суддя Апеляційного суду міста Києва

судовий збір, постановляє ухвалу, в якій зазначаються підстави залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для усунення недоліків, який не може перевищувати п'яти днів з дня отримання позивачем ухвали. Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до суду, якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для повернення заяви.

Підставами для визнання апеляційних скарг неподаними та їх повернення в основному є несплата судового збору, невідповідність апеляційної скарги вимогам ст. 295 ЦПК України.

Причинами скасування ухвал Апеляційного суду міста Києва щодо визнання апеляційних скарг неподаними та їх повернення є наступне:

- повертаючи апеляційну скаргу як таку, що визнана неподаною, суд апеляційної інстанції виходив з того, що при подачі апеляційної скарги апелянтом не сплачено судовий збір, а положення Закону «Про захист прав споживачів» не поширюються на правовідносини, які стосуються умов договору, проте, скасовуючи ухвалу суду, колегія суддів судової палати у цивільних справах ВССУ зазначила, що апелянт є у справі позивачем, звернувся з позовом про визнання кредитного договору недійсним, тобто таким, що виник з кредитних правовідносин. З посиланням на п. 5 Постанови Пленуму ВССУ від 30 березня 2012 року № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають з кредитних правовідносин», колегія суддів вважала, що у апеляційного суду не було підстав для висновку про те, що апелянт повинен сплачувати судовий збір, - ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 лютого 2015 року в справі про визнання кредитного договору недійсним (суддя Прокопчук Н.О.);

- скасовуючи ухвалу суду у справі про визнання недійсною біржової угоди купівлі-продажу автомобіля, зобов'язання Управління ДАІ ГУ МВС України у м. Києві скасувати державну реєстрацію автомобіля, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, визнати недійсним договір купівлі-продажу автомобіля, повернути автомобіль у володіння, користування та розпорядження заставодавця та зареєструвати транспортний засіб за ним, за зустрічним позовом і за участі третіх осіб про визнання права власності на автомобіль, зобов'язання усунути перешкоди у здійсненні права власності на вказаний автомобіль шляхом виключення автомобіля з об'єктів застави з Державного реєстру обтяжень рухомого майна, зобов'язання не чинити перешкоди у здійсненні права власності на вказаний автомобіль у майбутньому та відшкодування моральної шкоди, колегія суддів судової палати у цивільних справах ВССУ в ухвалі від 17 грудня 2014 року вказала на те, що суд апеляційної інстанції, визнаючи неподаною та повертаючи апеляційну скаргу, виходив з того, що апелянт не усунув зазначених судом недоліків та не доплатив судовий збір в розмірі 12060 грн. виходячи з позовних вимог майнового та немайнового характеру. Проте суд не звернув уваги на вимоги ст. 4 Закону України «Про судовий збір» та ст. 8 Закону України «Про державний бюджет України на 2013 рік» та невірно визначився із розміром судового збору (суддя Прокопчук Н.О.);

- визнаючи неподаною та повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що апелянт у встановлений судом строк не усунув

недоліки апеляційної скарги, при цьому не перевірів, чи усунуто заявником недоліки апеляційної скарги, залишив поза увагою квитанцію про сплату судового збору та дійшов передчасного висновку про повернення апеляційної скарги - ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 лютого 2015 року в справі про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири, (суддя Шахова О.В.); ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 грудня 2014 року в справі про стягнення заборгованості за кредитним договором (суддя Антоненко Н.О.);

- повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що апелянтом не виконано вимог ухвали суду про усунення недоліків апеляційної скарги, не надано оригіналу квитанції про сплату судового збору, а подано лише копію квитанції. Колегія суддів судової палати у цивільних справах ВССУ, скасовуючи дану ухвалу суду апеляційної інстанції, зазначила, що в ухвалі суду про залишення апеляційної скарги без руху не міститься вимога про надання оригіналу квитанції про сплату судового збору, а лише про сплату судового збору та надання відповідного документа, а відтак висновок апеляційної інстанції щодо повернення апеляційної скарги є передчасним - ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 березня 2015 року в справі про розірвання шлюбу (суддя Мазурик О.Ф.);

- повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що апелянтом не надано копії апеляційної скарги для осіб, які беруть участь у справі. Скасовуючи дану ухвалу суду, колегія суддів судової палати у цивільних справах ВССУ вказувала на те, що апеляційний суд не врахував, що апеляційна скарга подавалася апелянтом безпосередньо до канцелярії місцевого суду, відмітки про що містяться в матеріалах справи, в додатках до апеляційної скарги зазначено наявність трьох копій апеляційної скарги, а тому висновок про повернення апеляційної скарги є передчасним - ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 лютого 2015 року в справі про визнання права власності на спадкове майно (суддя Чобіток А.О.);

- повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що апелянтом не надано копії апеляційної скарги для осіб, які беруть участь у справі, проте, залишаючи апеляційну скаргу без руху, апеляційний суд просив зазначити процесуальний документ, що оскаржується. При цьому вимоги про надання іншого примірника апеляційної скарги з виправленнями (або нової скарги) апеляційним судом не ставилося - ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 грудня 2014 року в справі про заміну сторони виконавчого провадження (суддя Білич І.М.);

- повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що повноважень на подачу апеляційної скарги адвокат не має, проте, судом не надано оцінку договору про надання правової допомоги, який доданий до апеляційної скарги із зазначенням, що адвокат має право надавати особі правову допомогу, а саме - представляти інтереси особи, в тому числі щодо

представництва інтересів замовника у будь-яких судах України. Крім того, як зазначено в ухвалі ВССУ, суд апеляційної інстанції, повертаючи апеляційну скаргу з підстав відсутності документів на повноваження представлення інтересів особи, не застосував положення ч. 1 ст. 121 ЦПК України, не залишив апеляційну скаргу без руху із пропозицією надати такі документи - ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21 січня 2015 року в справі про визнання недієздатною особи та встановлення над нею опіки (суддя Шкорина О.І.).

При вирішенні питання про залишення апеляційної скарги без руху суддям Апеляційного суду міста Києва слід звертати увагу на наявні в матеріалах справи документи щодо повноважень представників сторін, більш ретельно обраховувати розмір судового збору.

Аналіз причин скасування ухвал Апеляційного суду міста Києва про повернення апеляційних скарг свідчить про те, що основними причинами скасування є не врахування часу надходження поштових відправлень з заявами про усунення недоліків, квитанціями про сплату судового збору, що приводить до передчасного вирішення суддями Апеляційного суду міста Києва питання щодо не усунення недоліків особами, які оскаржують судові рішення.

Відповідно до ст. 297 ЦПК України, якщо особа, яка подала апеляційну скаргу після закінчення строків, установлених статтею 294 ЦПК України, не порушує питання про поновлення строку на апеляційне оскарження, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані неповажними, суддя залишає апеляційну скаргу без руху. При цьому протягом тридцяти днів з моменту отримання ухвали особа має право звернутися до апеляційного суду з заявою про поновлення строків або вказати інші підстави для поновлення строку. Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку апеляційного оскарження будуть визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження.

Незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження апеляційний суд відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади чи органу місцевого самоврядування подана після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення.

Суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі також у випадках, якщо:

- 1) справа не підлягає апеляційному розгляду у порядку цивільного судочинства;
- 2) є ухвала про закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою особи від апеляційної скарги;
- 3) є ухвала про відмову у задоволенні апеляційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою.

Підставами для відмови у відкритті апеляційного провадження, в основному є пропущення строків подачі апеляційної скарги, наявність ухвали суду про відмову у відкритті апеляційного провадження.

Причинами скасування ухвал апеляційного суду щодо відмови у відкритті апеляційного провадження є наступне:

- відмовляючи у відкритті апеляційного провадження суддя не перевіряв причини пропуску строку на оскарження та дійшов передчасного висновку про пропущення строку на апеляційне оскарження – ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21 січня 2015 року в справі про встановлення факту проживання однією сім'єю, визнання спадкоємцем четвертої черги та визнання права власності (суддя Оніщук М.І.); ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 грудня 2014 року в справі про стягнення заборгованості (суддя Крижанівська Г.В.); ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 лютого 2015 року в справі про виселення (суддя Корчевний Г.В.);

- при обрахуванні строку на подачу апеляційної скарги судом не враховано дату отримання апелянтом судового рішення – ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 березня 2015 року в справі про перегляд за нововиявленими обставинами (суддя Вербова І.М.); ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 лютого 2015 року в справі про стягнення заборгованості (суддя Крижанівська Г.В.). При цьому, суд касаційної інстанції зазначає, що сама по собі присутність сторони чи її представника під час проголошення вступної та резолютивної частин рішення і отримання їх копії не є безумовною підставою для відмовлення у поновленні строку на апеляційне оскарження, оскільки відсутність у сторони повного тексту рішення унеможливорює мотивування апеляційної скарги, що є обов'язковим елементом відповідно до вимог ст. 295 ЦПК України;

- скасовуючи ухвалу апеляційного суду про відмову у відкритті апеляційного провадження у справі про розірвання кредитного договору, колегія суддів судової палати у цивільних справах ВССУ в ухвалі від 24 грудня 2014 року зазначила, що суд апеляційної інстанції залишив поза увагою доводи апелянта щодо поважних причин пропуску строку на подачу апеляційної скарги, неможливість тривалий час отримати копію оскаржуваного судового рішення. Крім того, зазначаючи причини відмови у відкритті апеляційного провадження, - невиконання вимог ухвали суду в частині зазначення поважних причин пропуску строку на апеляційне оскарження та не надання у п'ятиденний строку з дня отримання ухвали суду квитанції про оплату судового збору, суд не врахував, що вказані підстави тягнуть за собою різні правові наслідки як то: несплата судового збору, відповідно до ст. 121 та ч. 2 ст. 297 ЦПК України – визнання апеляційної скарги неподаною та повернення її заявникові, а неподання заяви про поновлення строку на апеляційне оскарження чи не зазначення поважних причин пропуску строку на апеляційне оскарження, відповідно до ч. 3 ст. 297 ЦПК України – відмову у відкритті апеляційного провадження (суддя Чобіток А.О.);

- при обрахуванні строку на подачу апеляційної скарги, судом не враховано дату здачі апеляційної скарги на пошту – ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 26 листопада

2014 року в справі про стягнення заборгованості із заробітної плати та відшкодування моральної шкоди (суддя Крижанівська Г.В.);

- відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, суд не перевіряв, чи отримав у передбачений законом спосіб заявник ухвалу суду про усунення недоліків та подачу заяви про поновлення строку. Скасовуючи ухвалу апеляційного суду, колегія Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначила, що всупереч ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод суддею апеляційного суду не було забезпечено справедливості судових процедур, копія ухвали, яка направлялася заявнику, поверталась до суду у зв'язку із закінченням встановленого терміну зберігання, що не можна вважати належним повідомленням особи чи належним врученням їй судового документу.

Право на апеляційне оскарження мають також особи, які не брали участі у справі, за умови, що суд вирішив питання про їх права та обов'язки (ч. 3 ст. 14 ЦПК, ч. 1 ст. 292 ЦПК).

Скасовуючи ухвалу Апеляційного суду міста Києва в справі про визнання договору купівлі-продажу укладеним, визнання права власності та зняття арешту, судова колегія Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ в ухвалі від 17 грудня 2014 року зазначила наступне: повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що апелянт не є стороною у справі, не приймав участі у справі, питання про права та обов'язки апелянта судом першої інстанції не вирішувалися, проте, судом апеляційної інстанції не враховано, що апелянт має до відповідача вимоги майнового характеру, не перевірено, чи порушуються оскаржуваним рішенням місцевого суду майнові права апелянта на спірне майно, та дійшов передчасного висновку про те, що апелянт не належить до кола осіб, які відповідно до ст. 292 ЦПК України можуть оскаржити рішення суду в апеляційному порядку, через те, що він не брав участі у справі, питання про його права та обов'язки судом першої інстанції не вирішувались (суддя Шиманський В.Й.); ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 березня 2015 року в справі про поділ майна подружжя (суддя Ратнікова В. М.). Крім того, у зазначеній ухвалі ВССУ зауважив, що при поданні апеляційної скарги особою, яка не брала участі у справі, про права та обов'язки якої суд першої інстанції питання не вирішував, суд апеляційної інстанції, в порушення ст. 297 ЦПК України, не повернув скажнику апеляційну скаргу, а відмовив у відкритті апеляційного провадження, що застосовується до осіб, які мають право на оскарження судового рішення.

Аналіз причин скасування ухвал Апеляційного суду міста Києва про відмову у відкритті апеляційного провадження свідчить про те, що основними причинами скасування є неврахування судьями судової практики щодо забезпечення доступу до правосуддя та оскарження судових рішень.

При вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження слід звертати увагу на доводи апелянтів щодо поважності причин пропуску строку на оскарження судових рішень, на дату вручення (отримання) копій повних текстів судових рішень безпосередньо стороні, незалежно від того, чи була

присутня особа чи її представник в судовому засіданні при проголошенні вступної та резолютивної частини рішення, наявність в матеріалах справи зворотних поштових повідомлень про вручення копій судових рішень.

З метою недопущення судьями Апеляційного суду міста Києва порушень вимог процесуального права при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження, та усунення причин скасування ухвал суду, результати аналізу було обговорено на оперативній нараді суддів судової палати з розгляду цивільних справах Апеляційного суду міста Києва.